

Žemberová, Viera

Slavistické reflexie a kontexty : ad rem Jiřího Polívku

Opera Slavica. 2009, vol. 19, iss. 3, pp. 55-57

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116303>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

čož je dáno již tematicky. Vzhledem k orientaci pracoviště, jež G. Gazda vede (Katedra teorie literatury, divadla a filmu), je zde více multidisciplinarity, interdisciplinarity, genologických přesahů do jiných druhů umění, snaha syntetizovat.

Sborník k jubileu Grzegorza Gazdy může být i pro nás příležitostí k ocenění jeho spolupráce s brněnskou slavistikou a k vyzvednutí jeho přínosu teorii literatury, literárněvědné metodologii a genologii, studiu moderny a avantgardy, ale také toho, že významně syntetizoval mnohaleté snahy polských i jiných genologů vydáním Slovníku literárních rodů a žánrů.¹ Mnoga leta!

Ivo Pospíšil

Slavistické reflexie a kontexty: ad rem Jiřího Polívku

Aktívne a generačne rozvinuté české slavistické zázemie, ktoré posledné dve desaťročia otvorene odborne uvažuje – i mimo slavistických zjazdov – o „predmete“ súčasnej slavistiky, o jej konexiách do spoločenských vied, zaujíma sa o vertikálne presahy svojich dejín do výskumne reálnej problematiky slavistickej „skutočnosti“, podniká aj ďalší, pre slavistiku i pre literárnu vedu a jej metodológiu veľmi potrebný a užitočný krok. Na prvý pohľad vyzerá ako protipohyb, teda výprava do minulosti ale vývinové procesy v spoločenských vedách potvrdzujú, že práve týmto spôsobom či smerom sa spravidla začínajú a oživujúco rozvíjajú sebapoznávacie výpravy do pamäti spoločenských vied, či už je to pri výmene generácie literárnych vedcov, pri etablovaní sa novej metodológie či pri profilovaní výskumnej problematiky vo svojej prítomnosti, keď je spojená so silnejúcimi hlasmi o kríze zvnútra vedného predmetu.

Editorský tím Hana Hlůšková a Anna Zelenková po úspešnom zborníku venovanom Frankovi Wollmanovi, za spolupráce inštitúcií Katedra etnológie a kultúrnej antropológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV, Českej asociácie slavistů, Ústavu etnológie SAV a Slavistickej spoločnosti Franka Wollmana v Brne, predkladajú odbornej a kultúrnej verejnosti dvojzväzkový súbor *Slavista Jiří Polívka v kontexte literatúry a folklóru*.

„Polívkovský“ zborník, jeho prvý zväzok, pripravili pri príležitosti 14. medzinárodného zjazdu slavistov v Ochride a venovaný je PhDr. Viere Gašparíkovéj, DrSc., k jej životnému jubileu (Bratislava-Brno 2008, prvá zväzok má 248 strán), druhý zväzok z bibliografie Jiřího Polívku zostavila V. Gašparíková a má 112 strán.

Osobnosť Jiřího Polívku (1858–1933) je dvojdómá vo viacerých významoch, ktoré zavedú s odstupom času jeho činnosť do národného či nadnárodného kontextu viacerých

¹ Pripomeňme alespoň jeho nedávne edičné počiny: Wokół gotycyzmów. Wyobrażenia, groza, okrucieństwo. Redakcja Grzegorz Gazda, Agnieszka Izdebska, Jarosław Płuciennik. Universitas, Kraków 2002. Przestrzeń ogrodu, przestrzeń kultury. Redakcja Grzegorz Gazda, Mariusz Gołąb. Universitas, Kraków 2008. Space of a Garden – Space of Culture. Edited by Grzegorz Gazda and Mariusz Gołąb. Cambridge Scholars Publishing 2008. Dyskursy i przestrzenie (nie)TOLERANCJI. Pod redakcją Grzegorza Gazdy, Ireny Hübner, Jarosława Płuciennika. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008. Słownik rodzajów i gatunków literackich, pod redakcją Grzegorza Gazdy i Słowini Tyneckiej-Makowskiej. Universitas, Kraków 2006.

spoločenských vied. V príspevkoch osobného aj zanieteného spomienkového charakteru sa ožívujú subjektívne kontakty (Slavomír Wollman: Jiří Polívka očami žiaka jeho žiakov), alebo sa rekonštruuje Polívkovo účinkovanie na univerzitnej pôde (Dagmar Klímová: *Jiří Polívka očima mé generace*, Dagmar Blümllová: *Cesty dvou džentlmenů vědy k jednomu čili. Jiří Polívka a Václav Tille*) majú svoj prológ v nadčasovej úvahe Jiřího Polívku *Zadržované slovo starého slavisty*, v umnom a nadčasovom profesijnom a mravnom ponorení sa do očakávanej predstavy o kvalitách i zručnostiach študenta i raného vedca v spoločenských vedách, pre neho v slavistike. Prirodzene sa príspevky jednotlivých účastníkov zborníka znova a zdôvodňujúco vracajú i zvyrazňuje, že patrí k zakladateľským osobnostiam slavistického, folkloristického a komparatistického výskumu v českej vede a ostáva medzi neprehliadnuteľnými osobnosťami európskej vedy vo dominantách svojho výskumu, v ľudovej próze a v spektre slavistických záujmov.

No v jednotlivých príspevkoch je i čosi navyše, čo môže poskytnúť len odstup a hodnotenie uzavretého výskumu, pretože dnes v slavistike sú jeho žiaci a pokračovatelia, ktorí sa pri genéze svojich začiatkov hlásia k metodológii, nazeraniu na prácu s materiálom na premýšľanie o slovanskom a slavistickom „kľúči“ práve k Polívkovmu umeniu a mysleniu o živote a kultúre.

Genézu, inšpirácie a vývinové miesto Jiří Polívka v európskom areálovom a komparatívnom výskume rekonštruuje z literárnovedného materiálu Miloš Zelenka (*K charakteristice a vývoji Polívkovy komparativní metody*) na podloží literárnohistorického štrukturovania Polívkovho vzťahu k ruskej literárnej vede (A. N. Pypin: „oceňuje organické propojení umělé literatury a folklóru,“ A. N. Veselovskij: „ideální příklad komparace západoevropských látek se slovanskými paralelami, otázky vzájemných vztahů látek a motivů, ale i literárních forem a žánrů,“ N. S. Tichonravov: „se stává vzorem minuciózní filologické analýzy a pečlivé textové kritiky,“ s. 57-58). Zelenka svojím výkladom genézy, kontaktov a miesta pri zrode i skupinovom povedomí ranej českej literárnej komparatistiky odmieta, ba skôr s dôrazom na vývinové súvislosti reaguje na Polívkovo zaradenia medzi pozitivistov takto: „Polívkovo označení jako migracionista a pozitivistického filologa, který mechanicky systemizuje folklórní látky, není přesné“ (s. 65).

Ruské konexie vo výskume a profilovaní metodológie výskumu umelej a ľudovej slovesnosti objasňuje Ivo Pospíšil (*Jiří Polívka, revoluční Rusko a ti druzí: spor kolem ex oriente lux (In margine jednoho Polívkova článku)*). Pospíšilom tradične široko a vzťahovo načrtnutý výklad sleduje kontakty, orientácie, záujmy i profilovanie hodnôt, ktorým J. Polívka vo svojom vedeckom živote dôveroval a ktoré svojím výskumom vysielal do epicentra európskej vedy, pretože „Jeho důkladná znalost ruské literatury“ (ide predovšetkým o prózu F. M. Dostojevského, M. Gorkého, ale i N. S. Leskova, I. Bunina, D. Merežkovského, I. Šmeleva, P. Struva a iných) „i česko-slovansko-ruských vztahů ho nemůže vést k zjednodušování a odmítnutí Ruska, spíše k ještě pozornějšímu a funkčnějšímu vnímání této velké země“ (s. 37-38). Pospíšilov výklad sa sústreďuje aj na pokračovateľov Polívkovho nazeranie na prax i metódy vytvárania priestoru na spracovanie a výklad dejín slovanského kultúrneho dosahu v európskych súvislostiach rozvoja jednotlivej a komparatívnej teória štúdia vzťahov literatúr, keď sa aktualizuje zástoj Josefa Jiráska, ale predovšetkým Václava Tilla. Pospíšil rezultuje svoj kontextový výklad záverom o genéze kultúrno-historických areálových štúdií, pretože „Důraz na studium folklóru vedl k ustanovení nového odvětví, srovnávacího bádání tematologie (látkovosti), což se prakticky projevilo v sestavování mezinárodních katalogů motivů a syžetů“ (s. 65).

Folkloristických vývinových zviazaností Jiřího Polívku v slovanskom svete sa dotýkajú príspevky Marije Stanonik, Ivana Dorovského (*Jiří Polívka a makedonská lidová slovesnost*), ktorý sa venuje výkladu a materiálu spájajúcemu slovanskú a makedónskou ľudovou slovesnosťou, Katarína Žeňuchová (*Cambelove zbierky ľudovej prózy v kataloži-začných prácach Jiřího Polívku*) sa venuje metóde zápisu, spracovania a systemizovania ľudovej slovesnosti pre potreby etnografie i literárnej histórie, predovšetkým rozprávky. Do autorských pozostalostných fondov, zvlášť do korešpondenčného materiálu, sa vypravili Hana Hlášková a Helena Mikulová, Anna Zelenková (*Ku koreňom slovanskej filológie*) si popri korešpondencii medzi J. Polívkom a M. Murkom všimla aj zástoj J. Polívku v dejinách slavistiky na Univerzite Karlovej (*Jiří Polívka v dokumentoch Archívu Univerzity Karlovej. Príspevok k dejinám pražskej slavistiky na prelome 19. a 20. storočia*), kým Jana Breková aktualizovala Polívkove závery zo štúdia povesti „putujúcej po Európe,“ o Bruncvíkovi.

Ak bol zámer pripomenúť si Jiřího Polívku prostredníctvom materiálu a ducha doby, v ktorej žil, formoval svoje výskumné dominanty a precizoval metódu svojej práce ako folklorista a slavista, potom zborník splnil očakávania a vrátil osobnosť a jej výskum do aktuálneho literárnovedného a slavistického výskum. Pravdepodobne vo svojej misii zborník napomôže aj postaveniu literárnej histórie v „postmodernej“ literárnej vede už i tým, že upozorní na jej tvorivé miesto, ktoré smeruje od poznania histórie do metodológie otvoreného areálového výskumu.

Viera Žemberová

Běloruská antologie české klasiky

„Гэты цудоўны край – зямля чэхаў...“ Выбраныя творы з чэшскай літаратуры XIX стагоддзя. Вучэбны дапаможнік для студэнтаў філалагічнага факультэта. Складальнік, перакладчык з чэшскай мовы і аўтар каментарыяў Н. Б. Рашэтнікава. Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, „Выдавецкі цэнтр БДУ“, Мінск 2009.

Běloruskými slovy české hymny označuje svou antologii české literatury 19. století Nina Rašetnikava. Spíše než žánrovou různorodost (drama, pohádka, novela, legenda, pověst) bych zdůraznil názorovou a poetologickou spříazenost výboru. Bohemistika pěstovaná na univerzitě v Minsku je silná. Dokázala to nejen svými vědeckými výsledky, ale také praktickou meziliterární komunikací, zejména překlady, na něž jsem kdysi upozornil v případě české antologie současné běloruské povídky (*Antologie běloruských povídek*. Uspořádal Sjarhej Smatryčenko. Větrné mlýny, Brno 2006; viz mj. naši recenzi, in: Literární noviny 9/26. února 2007, s. 10, také Dva české překlady běloruské a ukrajinské povídky. *Antologie běloruských povídek*. Uspořádal Sjarhej Smatryčenko. Větrné mlýny, Brno 2006. Oksana Zabužko: *Sestro, sestro*. Edice Současná světová próza, řídí Jindřich Vacek, ARGO, přel. Rita Kindlerová, Praha 2006. Filologická revue–nová 2007, č. 1, 2007, s. 96–99).

Zde jde o věc přesně opačnou, tedy o tu, po níž jsem volal, když jsem upozorňoval na přece jen mírnou knižnost či neživotnost ne zcela důsledně zkorigované češtiny běloruských bohemistů. Problém takové antologie tkví již v jejím záměru. Zde je jasné, že cílem